

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС

УДК 343.213.1/61.617

О.М. Алієва, старший викладач
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова
Кафедра кримінального права, кримінального процесу та криміналістики
Французький бульвар, 24/26, Одеса, 65058, Україна

ПРОБЛЕМИ ПРИТЯГНЕННЯ ДО КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПЛАСТИЧНИХ ХІРУРГІВ

Статтю присвячено проблемам притягнення пластичних хірургів до кримінальної відповідальності. На думку автора, ця проблема є результатом відсутності правового регулювання стандартів медичної діяльності в області пластичної хірургії. Тільки законодавче закріплення стандартів діяльності пластичних хірургів дасть можливість для змін та доповнень законодавства про кримінальну відповідальність, що в свою чергу буде сприяти вирішенню проблем притягнення пластичних хірургів до кримінальної відповідальності.

Ключові слова: пластична хірургія, пластичний хірург, естетична медицина, кримінальна відповідальність, професійні обов'язки.

Нажаль, у нашій державі питання законодавчого врегулювання діяльності пластичних хірургів залишаються без уваги. Держава зовсім не контролює діяльність пластичних хірургів, і це тоді, як пластична хірургія користується не аби яким попитом у пацієнтів. Пластична хірургія відноситься до естетичної медицини, яка, як і медицина в цілому, потребує негайного реформування.

Постановка проблеми. Сьогодні індустрія пластичної хірургії явище самостійне, практично та не врегульоване і не контролюване державою.

На законодавчому рівні така медична спеціальність, як пластичний хірург, відсутня. Тож спробуємо з'ясувати, якими нормативними документами мають керуватися медичні працівники, що надають послуги з пластичної хірургії. Звернувшись до Національного класифікатора професій (ДК 003:2010), затвердженого наказом Держспоживстандарту України від 28 липня 2010 р. No 327, в якому уніфіковано всі існуючі професії в Україні, ми побачимо, що під кодом 2221.2 «Лікарі. Професійні назви роботи» подано вичерпний перелік лікарів у галузі лікувальної справи (крім стоматологів) [1]. Серед хірургічних спеціальностей зазначено: лікар-хірург, лікар-хірург серцево-судинний, лікар-хірург судинний, лікар-хірург торакальний, лікар-хірург-онколог, лікар-хірург-проктолог. Професію лікар – пластичний хірург цей перелік не містить.

Таким чином виникає питання, яким чином врегулювати діяльність такого суб'єкта медичної діяльності, яким чином притягти його до юридичної відповідальності, а тим паче до кримінальної?

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Так само як на законодавчому рівні, питання кримінальної відповідальності пластичних хірургів залишається без уваги і в правовій науці. Окремо це питання не розглядалося в жодній роботі. Що ж до питання врегулювання діяльності в сфері пластичної хірургії, то це питання іноді обговорюється на сторінках періодики в сфері господарської діяльності. Так, наприклад, над цим питанням працювала партнер юридичної компанії MaS Legal Group A. Меленко [2].

Метою даної статті є аналіз перспектив вирішення проблем притягнення пластичних хірургів до кримінальної відповідальності, в світлі реформування вітчизняного законодавства відповідно до європейських стандартів.

Виклад основного матеріалу. Нещодавно з'явилася надія на те, що вирішення цього питання все ж зрушило з місця. Відповідно до Положення про Міністерство охорони

здоров'я України, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 25 березня 2015 р. № 267, робочою групою за участю Всеукраїнської асоціації пластичних, реконструктивних та естетичних хірургів розроблено проект наказу «Про удосконалення медичної допомоги з пластичної хірургії населенню України» [3].

У пояснювальній записці до проекту Наказу МОЗ України «Про удосконалення медичної допомоги з пластичної хірургії населенню України» викладено обґрунтування необхідності прийняття акта Проекту наказу МОЗ України «Про удосконалення медичної допомоги з пластичної хірургії населенню України» розробленого з метою реалізації Положення про Міністерство охорони здоров'я України, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 25 березня 2015 р. № 267, з метою приведення переліку лікарських спеціальностей до міжнародних стандартів та створення механізму регулювання реконструктивної та пластичної хірургічної допомоги населенню України [4].

Проект наказу розроблений з метою регламентації діяльності закладів охорони здоров'я та лікарів у сфері пластичної хірургії. Введення лікарської спеціальності «пластична хірургія» дозволить покращити якість і підвищити клінічну та економічну ефективність медичної допомоги.

Відповідно до проекту, пластична хірургія як розділ медичної допомоги, передбачає комплекс медичних та реабілітаційних заходів спрямованих на:

– усунення анатомічних та функціональних дефектів покривних тканин і структур, що до них прилягають, різної локалізації, які виникають внаслідок вроджених вад розвитку, гострих травм та їх наслідків, захворювань і хірургічних втручань (реконструктивна пластична хірургія);

– усунення вад покривних тканин і структур, що до них прилягають, різної локалізації, які виникають внаслідок вікових змін, а також внесення корекції в свою зовнішність за бажанням пацієнтів (естетична пластична хірургія).

Реконструктивні та пластичні операції допомагають усунути деформації, дефекти тканин і органів, і відновити їх функції методами пластичної хірургії. На сьогодні подібні операції проводяться всім, хто отримав тілесне ушкодження в результаті травми, хвороби або мають вроджені дефекти. Необхідність проведення таких операцій різко зросла у зв'язку з великою кількістю пацієнтів поранених у ході бойових дій у зоні АТО. Успішно проведена реконструктивна операція може докорінно змінити якість життя людини та допоможе повернути відчуття повноцінного життя.

Як бачимо, на сьогодні пластична та реконструктивна хірургія чи не найпроблемніша галузь в медицині, оскільки в межах лікування застосовуються нестандартизовані методи діагностики та лікування, які часто є ризиковими та призводять до негативного наслідку (в двох з п'яти випадків лікування є неякісним); практикуючі лікарі працюють без відповідної спеціалізованої освіти через відсутність системи атестації та підвищення кваліфікації за спеціальністю пластична та реконструктивна хірургія; у Державному класифікаторі професій, який визначає назви професій, не передбачена посада пластичного хірурга та на практиці естетичні пластичні операції проводять лікарі, які мають спеціальність «лікар-хірург».

Метою прийняття наказу є введення лікарської спеціальності, що забезпечить можливість регулювання діяльності з медичної практики зі спеціальності «Пластична хірургія».

Кримінальна відповідальність є найбільш суворим видом юридичної відповідальності медичних працівників за правопорушення, що вчиняються ними під час здійснення професійної діяльності.

Згідно з частиною першою статті 2 Кримінального кодексу України (далі – ККУ) підставою кримінальної відповідальності є вчинення особою суспільно небезпечного діяння, яке містить склад злочину, передбаченого цим Кодексом.

Медичні працівники відповідальні за вчинення злочинів на загальних засадах, до того ж у ККУ є ряд складів злочинів, які мають відношення саме до професійної діяльності лікарів.

Злочини, що вчиняються медичними працівниками у зв'язку зі здійсненням ними професійної діяльності, умовно можна поділити на такі:

- злочини проти життя і здоров'я особи (пацієнта);
- злочини проти прав особи (пацієнта);
- злочини у сфері господарської діяльності з медичної практики;
- злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів;
- інші злочини, вчинені медичними працівниками у зв'язку з їхньою професійною діяльністю.

Переважає більшість «медичних» злочинів сконцентровані у розділі II ККУ «Злочини проти життя і здоров'я особи». До них належать, зокрема:

- неналежне виконання професійних обов'язків, що спричинило зараження особи вірусом імунодефіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби (ст. 131 ККУ);
- розголошення відомостей про проведення медичного огляду на виявлення зараження вірусом імунодефіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби (ст. 132 ККУ);
- незаконне проведення абортів (ст. 134 ККУ) – у разі якщо медичний працівник не має спеціальної медичної освіти;
- незаконна лікувальна діяльність (ст. 138 ККУ) (234-1-14) – заняття лікувальною діяльністю без спеціального дозволу, здійснюване особою, яка не має належної медичної освіти;
- ненадання допомоги хворому медичним працівником (ст. 139 ККУ);
- неналежне виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником (ст. 140 ККУ);
- порушення прав пацієнта (ст. 141 ККУ);
- незаконне проведення дослідів над людиною (ст. 142 ККУ);
- порушення встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини (ст. 143 ККУ);
- насильницьке донорство (ст. 144 ККУ);
- незаконне розголошення лікарської таємниці (ст. 145 ККУ) [5].

Варто зазначити, що випадки притягнення медичних працівників до кримінальної відповідальності, а тим більше винесення щодо них обвинувального вироку в Україні є порівняно нечастими.

В контексті даної статті нас цікавить питання кримінальної відповідальності пластичного хірурга саме за злочини, вчинені під час виконання ним професійних обов'язків. Не дивлячись на всі позитивні моменти, які нам пропонує вище названий проект наказу МОЗ, повернемося до сьогоденного стану речей.

Отже, на сьогодні немає такої професії як лікар-пластичний хірург у переліку Національного переліку професій. Якщо так, то чи є привід притягувати такого суб'єкта до кримінальної відповідальності за такий злочин, наприклад, як неналежне виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником (ст. 140 ККУ) [5]. Якщо так, то тоді до кримінальної відповідальності за цією статтею ми можемо притягнути перукаря чи працівника салону краси, які, як відомо, використовують різні методи по відновленню тканин шкіри та нерідко наносять шкоду здоров'ю свого клієнта.

Вищесказане свідчить про нагальну необхідність внесення пластичного хірурга до Переліку лікарських професій [6]. А Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників [7] та Класифікатор професій [2] мають чітко сформулювати стандарти, яким повинен відповідати пластичний хірург. Та це тільки перший крок до вирішення питання про притягнення пластичних хірургів до кримінальної відповідальності.

Якщо ж державі вдасться законодавчо врегулювати стандарти та методи функціонування пластичної хірургії, то наступним кроком має бути внесення змін та доповнень до Кримінального кодексу України. При внесенні змін та доповнень до ККУ особливої уваги потребує питання визначення причинного зв'язку між діянням пластичного хірурга та негативними наслідками, які настали внаслідок цих діянь.

У випадках, коли в наслідок проведення пластичної операції настали негативні наслідки, пацієнт або його представник мають право вимагати відкриття кримінального провадження відносно пластичного хірурга або інших медичних працівників, через вину яких настали ці тяжкі наслідки.

Але якщо пацієнт живий, нехай навіть отримав тяжку шкоду для здоров'я через не якісні медичні послуги в області пластичної хірургії, на жаль, правоохоронні органи не будуть здійснювати ніяких заходів для захисту прав пацієнта. На всі звернення в більшості випадків буде дана відповідь про відсутність складу злочину і пацієнту запропонують йти до суду і доказувати свою позицію в цивільному порядку.

Якщо ж, неякісна пластична операція стане причиною смерті пацієнта, що буває рідко, але все ж таки буває, тоді правоохоронні органи будуть зобов'язані самостійно почати перевірку та провести всі необхідні експертизи.

Щоб притягнути пластичного хірурга до кримінальної відповідальності необхідно довести причинний зв'язок між діями лікаря та тяжкими наслідками. Якщо це буде доведено у рамках цивільного провадження, суд повинен сам довести до відома правоохоронні органи про ознаки складу злочину, які мають місце у діянні пластичного хірурга. У такому випадку суд зупиняє розгляд цивільної справи до закінчення процесуальної перевірки. Якщо правоохоронними органами буде прийнято рішення про відкриття кримінального провадження, суд закінчує провадження по цивільній справі. Пацієнт, в такому випадку, може стягнути компенсацію шкоди під час кримінального провадження.

Крім цього, пацієнт або його представник, мають право самостійно звернутися до правоохоронних органів. Але для того, щоб не отримати відмову, необхідно вже мати на руках експертний висновок, в якому встановлено факт неналежного виконання медичним працівником своїх обов'язків.

На сьогодні в Україні існує один прецедент притягнення пластичного хірурга до кримінальної відповідальності у 2011 році. Позов проти київського лікаря подала його пацієнтка Олена Петрова за п'ять років до цього. У 2003 році 50-річна киянка зважилася прибрати мішки під очима і носогубні складки. У результаті операції жінка отримала спотворене обличчя. Виявилось, хірург (мабуть, за своєю ініціативою) зробив їй кругову підтяжку обличчя і підняв брови. Вони чомусь виявилися на різному рівні, а на обличчі, яке постійно смикалося через пошкодження трійчастого нерва, залишилися численні шрами. Після невдалої операції жінка звернулася до британських пластичних хірургів, проте вони сказали, що виправити вже нічого не можна. У 2011 році Дарницький райсуд столиці виніс хірургу обвинувальний вирок, але від кримінальної відповідальності обвинуваченого звільнили за терміном давності (за ст. 140 КК «Неналежне виконання професійних обов'язків», до двох років позбавлення волі) [8].

Висновки. Сьогодні індустрія краси набула не аби якого розмаху. Та проблема забезпечення засобами кримінального права боротьби з правопорушеннями, що вчиняються в цій сфері пластичними хірургами обійдені увагою як законодавця, так і фахівців правової науки. І це не дивно, як вже вказувалося вище, діяльність пластичної хірургії майже не регулюється законом. Необхідно як найскоріше розробити стандарти цієї діяльності та закріпити їх на законодавчому рівні. Це дасть можливість для внесення змін та доповнень до кримінального законодавства, що в свою чергу забезпечить охорону правопорядку в сфері пластичної хірургії шляхом визначення та уточнення підстав кримінальної відповідальності за особливу групу злочинів – злочинів у сфері пластичної хірургії.

Список літератури

1. Меленко А. Правове регулювання пластичної хірургії в Україні [Текст] / А. Меленко // Практика управління медичним закладом. – 2015. – № 1. – С. 18-23.
2. Національний класифікатор професій ДК 003:2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://hrliga.com/docs/327_KP.htm – Назва з екрана.
3. Про затвердження Положення про Міністерство охорони здоров'я України: Постанова КМУ від 25.03.2015 р. № 267 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://kodeksy.com.ua/norm_akt/source-KMU/type-Постанова/267-25.03.2015.htm. – Назва з екрана.

4. Про удосконалення медичної допомоги з пластичної хірургії населенню України: Проект наказу Міністерства охорони здоров'я України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.moz.gov.ua/ua/print/dn_20160414_1.html. – Назва з екрана.
5. Кримінальний кодекс України: науково-практичний коментар [Текст] / за ред. М.І. Хавронюка. – 7-ме вид., переробл. та допов. – К.: Юридична думка, 2010. – 1288 с.
6. Перелік лікарських професій: Наказ МОЗ від 28.10. 2002 р. № 385 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0893-02>. – Назва з екрана.
7. Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.jobs.ua/ukr/dkhp>. – Назва з екрана.
8. В Україні вперше засудили пластичного хірурга [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://health.unian.ua/country/484249-v-ukrajini-vpershe-zasadili-plastichnogo-hirurga.html>. – Назва з екрана.

Стаття надійшла 29.05. 2016 р.

Е.Н. Алиева, старший преподаватель
Одесский национальный университет имени И.И. Мечникова
Кафедра уголовного права, уголовного процесса и криминалистики
Французский бульвар, 24/26, Одесса, 65058, Украина

ПРОБЛЕМЫ ПРИВЛЕЧЕНИЯ ПЛАСТИЧЕСКИХ ХИРУРГОВ К УГОЛОВНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ

Резюме

Статья посвящается проблемам привлечения пластических хирургов к уголовной ответственности. По мнению автора, эта проблема является результатом отсутствия правового регулирования стандартов медицинской деятельности в области пластической хирургии. Только законодательное закрепление стандартов деятельности пластических хирургов даст возможность для изменений и дополнений законодательства об уголовной ответственности, что в свою очередь будет содействовать решению проблем привлечения пластических хирургов к уголовной ответственности.

Ключевые слова: пластическая хирургия, пластический хирург, эстетическая медицина, уголовная ответственность, профессиональные обязанности.

O.M. Aliieva, Senior Lecturer
Odessa I.I. Mechnikov National University
the Department of Criminal Law, Criminal Procedure and Criminalistics
Frantsuzskiy Boulevard, 24/26, Odessa, 65058, Ukraine

PROBLEMS OF BRINGING PLASTIC SURGEONS TO CRIMINAL RESPONSIBILITY

Summary

The article is devoted to the problems of charging plastic surgeons with criminal liability. According to the author, this problem is a result of the lack of legal regulation of standards of medical practice in the field of plastic surgery. Only the legislative consolidation of Plastic Surgeons performance standards will allow for changes and additions to the law on criminal responsibility, which in turn will contribute to solving the problems of bringing plastic surgeons to criminal liability

Key words: plastic surgery, plastic surgeon, aesthetic medicine, criminal responsibility, professional duties.